

Reglugerð um rekstur héraðsskjalasafns

1. gr.

Gildissvið.

Reglugerð þessi gildir um rekstur héraðsskjalasafns sem eru sjálfstætt opinbert skjalasafn sem lýtur faglegu eftirliti Þjóðskjalasafns Íslands.

2. gr.

Rekstrarleyfi.

Sveitarstjórn eða byggðasamlag getur sótt um leyfi til reksturs héraðsskjalasafns til Þjóðskjalasafns. Einungis þeim sveitarstjórnnum og byggðasamlögum sem hafa fengið leyfi til reksturs héraðsskjalasafns er heimilt að reka slíkt safn. Þjóðskjalasafn Íslands veitir leyfi til reksturs héraðsskjalasafns að fengnu samþykki ráðherra. Rekstur héraðsskjalasafns er á ábyrgð þess sveitarfélags eða þeirra sveitarfélaga sem að því standa.

Umsókn skal afgreidd innan þriggja mánaða frá því að öll gögn hafa verið lögð fram. Drög að samþykkt héraðsskjalasafns fylgi með umsókn.

3. gr.

Skilyrði rekstrarleyfis.

Til að Þjóðskjalasafn Íslands geti gert tillögu til ráðherra um að veita skuli leyfi til reksturs héraðsskjalasafns þarf fyrirhugað safn að uppfylla eftirfarandi skilyrði til að tryggja að rekstur þess sé í samræmi við lög um opinber skjalasöfn:

1. Fjárhagsgrundvöllur fyrir starfsemi héraðsskjalasafns skal tryggður svo það geti sinnt starfsemi og hlutverki opinbers skjalasafns sbr. 13. gr. laga um opinber skjalasöfn.
2. Héraðsskjalasafn skal hafa sjálfstæðan fjárhag, aðskilinn frá öðrum rekstri eiganda. Reikningar héraðsskjalasafns skulu vera áritaðir af löggiltum endurskoðanda. Héraðsskjalasafn skal árlega senda skýrslu um starfsemi sína til Þjóðskjalasafns Íslands. Þjóðskjalasafn gefur út leiðbeiningar um innihald skýrslunnar.
3. Héraðsskjalasafn skal starfa eftir samþykkt sem hefur verið staðfest af Þjóðskjalasafni Íslands. Í samþykkt skal m.a. tilgreina stjórn, skipulag, hlutverk og starfssvæði héraðsskjalasafns, og með hvaða hætti komið verður til móts við ákvæði laga um opinber skjalasöfn við lok starfsemi og ráðstöfun safngagna. Ef rekið er byggðasamlag um starfsemi héraðsskjalasafns fer eftir ákvæðum IX. kafla sveitarstjórnarlaga um byggðasamlög. Samþykkt héraðsskjalasafns sem fengið hefur rekstrarleyfi skal birt í B-deild Stjórnartíðinda. Breytingar á samþykkt skulu jafnframt staðfestar af Þjóðskjalasafni Íslands. Þjóðskjalasafn gefur út leiðbeiningar um innihald samþykktar.
4. Héraðsskjalasafn skal hafa yfir að ráða húsnaði sem uppfyllir eftirfarandi skilyrði:
 - a. Hefur starfsleyfi frá heilbrigðiseftirliti og skal skila afriti af því til Þjóðskjalasafns Íslands sé þess óskað,
 - b. eldvarnaeftirlit gerir reglulegar úttektir á húsnaði safnsins og skal skila afriti af slíkum úttektum til Þjóðskjalasafns Íslands sé þess óskað,

- c. geymsluhúsnæði safnsins skal vera með þeim hætti að langtímavarðveisla skjala sé tryggð. Rafræn skjöl afhent safninu skulu vera í lokuðu rými sem er aðgangsstýrt og ekki í tengslum við opið net. Þjóðskjalasafn gefur út leiðbeiningar um skjalageymslur,
 - d. safnið skal hafa opinn lestrarsal fyrir gesti með reglulegum auglýstum afgreiðslutíma sem er opinn a.m.k. þrjú daga í viku í að lágmarki 10 klst. samtals,
 - e. aðgengi að húsnæði safnsins skal vera í samræmi við lög og reglugerðir og eins mikið tillit tekið til þarfa fólks með fötlun og kostur er.
5. Öryggismál héraðsskjalasafns skulu uppfylla eftirfarandi skilyrði:
- a. Safnið skal hafa öryggiskerfi í lagi, þ.e. viðvörðunarkerfi vegna bruna, innbrota og raka. Staðfesting á virkni öryggiskerfa skal skilað til Þjóðskjalasafns Íslands þegar þess er óskað,
 - b. safnið skal hafa eftirlit með ljósmagni, hitastigi og rakastigi í húsakynnum sínum, og skulu mælingar skráðar reglulega og upplýsingum um þær skilað til Þjóðskjalasafns Íslands þegar þess er óskað,
 - c. safnið skal hafa neyðaráætlun fyrir starfsfólk, gesti og safnkost og skila afriti af henni til Þjóðskjalasafns Íslands þegar þess er óskað,
 - d. á lestrarsal safnsins skal jafnan vera starfsmaður til að gæta að öryggi og varðveislu skjala sem gestir hafa til notkunar.
6. Héraðsskjalasafn skal halda afhendingarskrá og skrá í hana jafnóðum og skjöl berast. Í afhendingarskrá skal skrá upplýsingar um afhendingaraðila, dagsetningu afhendingar, umfang, heiti skjalamyndara, tímabil sem afhendingin nær yfir og skjalaflokka afhendingar í samræmi við reglur þar að lútandi sem settar eru á grundvelli laga.
7. Frágangur og skráning pappírsskjala í héraðsskjalasafni skal að lágmarki uppfylla reglur sem settar eru þar að lútandi á grundvelli laga.
8. Héraðsskjalasafn skal hafa yfir að ráða búnaði (vél- og hugbúnaði) og sérfræðipækkingu til viðtöku og vörslu rafrænna gagna sem tryggja að viðtaka og varðveisla rafrænna gagna uppfylli reglur þar að lútandi sem settar eru á grundvelli laga.
9. Héraðsskjalasafn skal hafa eftirlit með skjalavörslu þeirra aðila sem eru afhendingarskyldir um skjöl sín og önnur gögn til þess.
10. Skjalaskrár héraðsskjalasafns skulu vera aðgengilegar almenningi, svo sem á vef, eins og við á að teknu tilliti til persónuverndarsjónarmiða. Héraðsskjalasafn skal halda úti vef með upplýsingum um starfsemi safnsins og safnkost.

4. gr.

Umdæmi héraðsskjalasafns.

Héraðsskjalasafn, sem fengið hefur leyfi til starfsemi sinnar, starfar innan marka þess sveitarfélags eða þeirra sveitarfélaga sem reka safnið samkvæmt útgefnu rekstrarleyfi.

5. gr.

Héraðsskjalavörður.

Stjórn héraðsskjalasafns, sveitarstjórn eða byggðasamlag eftir því sem við á ræður forstöðumann héraðsskjalasafns, héraðsskjalavörð. Hann skal hafa háskólamenntun og staðgóða þekkingu á starfssviði safnsins. Héraðsskjalavörður stjórnar starfsemi og rekstri héraðsskjalasafns.

6. gr.

Afturköllun rekstrarleyfis.

Falli héraðsskjalasafn í vanhirðu eða séu ekki lengur fyrir hendi þau skilyrði sem voru forsenda fyrir rekstrarleyfi safnsins skal Þjóðskjalasafn Íslands vekja athygli hlutaðeigandi sveitarstjórnar eða byggðasamlags á því sem aflaga er talið fara og óska úrbóta fyrir ákveðinn tíma. Sé ítrekaðri viðvörðun ekki sinnt skal Þjóðskjalasafn afturkalla rekstrarleyfi viðkomandi héraðsskjalasafns og láta flytja safngögnin úr því í Þjóðskjalasafn Íslands á kostnað hlutaðeigandi sveitarfélags eða byggðasamlags.

7. gr.

Styrkur

Héraðsskjalasafn skal njóta styrks úr ríkissjóði samkvæmt ákvörðun ráðherra.

8. gr.

Hlutverk héraðsskjalasafns

Hlutverk héraðsskjalasafns, sbr. 13. gr. um opinber skjalasöfn er m.a. að:

1. taka við og heimta inn skjöl og varðveita þau og önnur gögn frá afhendingarskyldum aðilum sem hafa að geyma upplýsingar sem þýðingu hafa fyrir stjórnarsýslu eða hagsmuni og réttindi borgaranna eða hafa sögulegt gildi,
2. hafa til reiðu skjöl og önnur gögn safnsins ásamt skráum og upplýsingum um þau fyrir þá sem nota vilja safnið og skapa þeim aðstöðu til þess, þ.m.t. til vísindalegra rannsókna og fræðiiðkana,
3. leiðbeina um notkun skjala í vörslu safnsins og greiða fyrir rannsóknum á þeim eins og kostur er,
4. hafa eftirlit með framkvæmd afhendingarskyldra aðila á lögum um opinber skjalasöfn, reglugerðum sem ráðherra setur á grundvelli þeirra og á reglum sem settar eru skv. 8. gr. laga um opinber skjalasöfn; afhendingarskyldir aðilar skulu veita aðgang að starfsstöðvum sínum vegna athugana í þágu eftirlits héraðsskjalasafns,
5. gangast fyrir rannsóknum sem tengjast safnkosti héraðsskjalasafns, sbr. 1. tölul., eftir því sem fjárheimildir leyfa á hverjum tíma,
6. leitast við að afla annarra heimilda en frá afhendingarskyldum aðilum til að tryggja sem best að heimildir um þjóðarsöguna varðveitist.

Um hlutverk héraðsskjalasafns vísast að öðru leyti til laga um opinber skjalasöfn.

9. gr.

Gildistaka

Reglugerð þess er sett á grundvelli 3. mgr. 11. gr. laga nr. 77/2014 um opinber skjalasöfn. Þær taka gildi dd.mm.áááá. Reglugerð um héraðsskjalasöfn nr. 283/1994 fellur úr gildi frá sama tíma.

Sveitarfélögum og byggðasamlögum er heimilt að reka héraðsskjalasafn, sem þegar er í rekstri við gildistöku þessarar reglugerðar, án þess að hafa fengið útgefið rekstrarleyfi í allt að þrjú ár sbr. bráðabirgðaákvæði laga um opinber skjalasöfn.

Nýtt héraðsskjalasafn sem stofnað verður til eftir gildistöku þessarar reglugerðar skal uppfylla rekstrarskilyrði að fullu.

Greinargerð með tillögu að reglugerð um rekstur héraðsskjalasafns

Inngangur

Reglugerð um héraðsskjalasöfn, nr. 283/1994, var sett á grundvelli laga um Þjóðskjalasafn Íslands, nr. 66/1985. Með lögum um opinber skjalasöfn, nr. 77/2014, féllu lögin um Þjóðskjalasafn úr gildi og þar með var lagagrunnur eldri reglugerðar horfinn, enda kveðið á um það í lögnum um opinber skjalasöfn (5. mgr. 9. gr.) að ráðherra skyldi setja nánari ákvæði um héraðsskjalasöfn í reglugerð.

Við gerð þessarar tillögu að reglugerð um rekstur héraðsskjalasafns hefur verið byggt á ákvæðum laga um opinber skjalasöfn og ákvæðum eldri reglugerðar um héraðsskjalasöfn. Opinbert skjalasafn hefur skv. ákvæðum laga um slík söfn svipaðar skyldur (að tryggja myndun, varðveislu, örugga meðferð, aðgengi og rannsóknir) og viðurkennd söfn skv. ákvæðum safnalaga nr. 141/2011 (um varðveislu, að tryggja að menningar- og náttúruarfi Íslands verði skilað óspilltum til komandi kynslóða, um aðgengi og rannsóknir). Því hefur einnig verið byggt á ákvæðum reglugerðar nr. 900/2013 um viðurkenningu safna, sem sett var á grundvelli safnalaga, enda talið eðlilegt að svipaðar kröfur gildi um starfsumhverfi opinbers skjalasafns og safns sem eru viðurkennt skv. safnalögum. Loks er vísað til ákvæða annara laga eftir því sem talið er eiga við um einstök atriði.

Meðfylgjandi er nánari umfjöllum og skýringar við hverja grein tillög til reglugerðar fyrir sig.

Um 1. gr.

Gildissvið.

Héraðsskjalasafn er sjálfstætt opinbert skjalasafn sem lýtur faglegu eftirliti Þjóðskjalasafns Íslands sbr. 1. mgr. 9. gr. laga nr. 77/2014. Opinbert skjalasafn er skilgreint í 2. gr. sömu laga og teljast opinber skjalasöfn vera Þjóðskjalasafn Íslands og héraðsskjalasöfn sem starfa í samræmi við rekstrarleyfi. Þessi reglugerð nær yfir rekstur héraðsskjalasafns.

Um 2. gr.

Rekstrarleyfi.

Um leyfi til reksturs héraðsskjalasafns er fjallað um í 11. gr. laga um opinber skjalasöfn. Í 1. mgr. segir m.a.: „*Sveitarstjórn getur sótt um leyfi til Þjóðskjalasafns Íslands til reksturs héraðsskjalasafns til að varðveita skjöl sveitarfélagsins og sinna því hlutverki sem fram kemur í 13. gr. um hlutverk opinberra skjalasafna. Sveitarfélög geta myndað byggðasamlag um rekstur héraðsskjalasafns í samræmi við IX. kafla sveitarstjórnarlaga.*“ Í IX. kafla sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011 er fjallað um samvinnu sveitarfélaga og samningu um starfrækslu verkefna.

Þjóðskjalasafn Íslands mun útbúa eyðublað fyrir umsókn um rekstrarleyfi sem byggir á þessari reglugerð.

Einungis sveitarstjórnnum og byggðasamlögum sem fengið hafa leyfi til reksturs héraðsskjalasafns er heimilt að reka slíkt safn, sbr. 1. mgr. 10. gr. laga um opinber skjalasöfn.

Í því felst að liggja ekki fyrir rekstrarleyfi skv. þessari reglugerð er ekki heimilt að reka slíkt safn. Af því leiðir einnig að sveitarfélög sem ekki eru aðilar að héraðsskjalasafni skulu afhenda Þjóðskjalasafni Íslands skjöl sín skv. 4. mgr. 14. gr. laga um opinber skjalasöfn. Þjóðskjalasafn skal skv. 4. tölul. 8. gr. laga um opinber skjalasöfn gera tillögu til ráðherra um að veita skuli sveitarstjórn eða byggðasamlagi leyfi til að koma á fót héraðsskjalasafni. Þjóðskjalasafn hefur jafnframt það hlutverk að gefa út rekstrarleyfi til handa slíku safni að fengnu samþykki ráðherra samkvæmt sömu grein laganna.

Tiltekið er í greininni að rekstur héraðsskjalasafns sé á ábyrgð þess sveitarfélags eða þeirra sveitarfélaga sem að því standa, en sama orðalag er að finna í 1. mgr. 9. gr. laga um opinber skjalasöfn.

Í 2. mgr. reglugerðarinnar er kveðið á um að umsókn um leyfi til reksturs héraðsskjalasafns skuli afgreidd innan þriggja mánaða frá því að öll gögn hafa verið lögð fram, en í 3. gr. er fjallað um skilyrði rekstrarleyfis. Gert er ráð fyrir að drög að samþykkt fyrir héraðsskjalasafn fylgi með umsókn, sbr. 1. mgr. 11. gr. laga um opinber skjalasöfn.

Um 3. gr.

Skilyrði rekstrarleyfis.

Samkvæmt 4. tölul. 8. gr. laga um opinber skjalasöfn á Þjóðskjalasafn að gera tillögu til ráðherra um að veita skuli sveitarstjórn eða byggðasamlagi leyfi til að koma á fót héraðsskjalasafni. Til þess að Þjóðskjalasafn geti gert slíka tillögu þarf fyrirhugað safn að uppfylla tiltekin skilyrði til að tryggja að rekstur þess sé í samræmi við lög um opinber skjalasöfn og reglugerð þessa. Í greininni eru skilyrði sem héraðsskjalasafn þarf að uppfylla til þess að fá rekstrarleyfi. Skilyrðin sem sett eru fram í reglugerðinni taka m.a. mið af ákvæðum laga um opinber skjalasöfn, núgildandi reglugerðar um héraðsskjalasöfn nr. 283/1994 og loks reglugerðar nr. 900/2013 um viðurkenningu safna, en telja verður eðlilegt að svipaðar kröfur gildi um starfsumhverfi skjalasafns og safns sem er viðurkennt skv. safnalögum.

1. Í fyrsta tölulið er kveðið á um að fjárhagsgrundvöllur fyrir starfsemi héraðsskjalasafns skuli vera tryggður svo það geti sinnt starfsemi og hlutverki opinbers skjalasafns eins það er skilgreint í 13. gr. laga um opinber skjalasöfn. Þar segir:

„Hlutverk opinberra skjalasafna er m.a. að:

- 1. taka við og heimta inn skjöl og varðveita þau og önnur gögn frá afhendingarskyldum aðilum sem hafa að geyma upplýsingar sem þýðingu hafa fyrir stjórnarsýslu eða hagsmuni og réttindi borgaranna eða hafa sögulegt gildi,*
- 2. hafa til reiðu skjöl og önnur gögn safnsins ásamt skráum og upplýsingum um þau fyrir þá sem nota vilja safnið og skapa þeim aðstöðu til þess, þ.m.t. til vísindalegra rannsókna og fræðiiðkana,*
- 3. leiðbeina um notkun skjala í vörslu safnsins og greiða fyrir rannsóknum á þeim eins og kostur er,*
- 4. hafa eftirlit með framkvæmd afhendingarskyldra aðila á lögum þessum, reglugerðum sem ráðherra setur á grundvelli þeirra og á reglum sem settar eru skv.*

8. gr.; afhendingarskyldir aðilar skulu veita aðgang að starfsstöðvum sínum vegna athugana í þágu eftirlits opinberra skjalasafna,

5. gangast fyrir rannsóknum sem tengjast safnkosti skjalasafna, sbr. 1. tölul., eftir því sem fjárheimildir leyfa á hverjum tíma,

6. leitast við að afla annarra heimilda en frá afhendingarskyldum aðilum til að tryggja sem best að heimildir um þjóðarsöguna varðveitist.“

Sambærilegt ákvæði um að fjárhagsgrundvöllur skuli tryggður er að finna í 1. tölul. 4. gr. um viðurkenningu safna.

2. Í öðrum tölulið er kveðið á um að héraðsskjalasafn skuli hafa sjálfstæðan fjárhag sem skal vera aðskilinn frá öðrum rekstri eiganda. Þetta ákvæði er sambærilegt ákvæði í 2. tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna. Til að tryggja sjálfstæðan rekstur héraðsskjalasafns er mikilvægt að fjárhagur safns sé aðskilinn frá öðrum rekstri eiganda. Þá er í töluliðnum kveðið á um að reikningar héraðsskjalasafns skuli áritaðir af löggiltum endurskoðanda. Jafnframt skal héraðsskjalasafn senda árlega skýrslu um starfsemi sína til Þjóðskjalasafns, en um það er jafnframt kveðið í 2. mgr. 12. gr. laga um opinber skjalasöfn. Sambærilegt ákvæði um skil á skýrslu er í 9. gr. núgildandi reglugerðar um héraðsskjalasöfn. Þjóðskjalasafn mun gefa út leiðbeiningar um innihald skýrslunnar.
3. Í þriðja tölulið er lýst skilyrði um að héraðsskjalasafn skuli starfa eftir samþykkt sem Þjóðskjalasafn hefur staðfest. Í samþykkt skal m.a. tilgreina hvernig stjórn safnsins er skipuð, skipulag og hlutverk héraðsskjalasafns og starfsvæði þess. Þá þarf að vera í samþykkt ákvæði um hvernig komið verður til móts við ákvæði laga um opinber skjalasöfn við möguleg lok starfsemi héraðsskjalasafns og ráðstöfun safngagna. Þar ætti m.a. að koma fram hvernig skuli standa að flutningi safngagna í Þjóðskjalasafn, sbr. 2. og 3. mgr. 10. gr. laga um opinber skjalasöfn. Þá þarf að koma fram í samþykktinni hvernig skuli ráðstafa öðrum eignum héraðsskjalasafns. Um slit byggðasamlags um héraðsskjalasafn fer eftir ákvæðum 95. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011. Sé rekið byggðasamlag um héraðsskjalasafn fer eftir ákvæðum 3. mgr. 94. gr. sveitarstjórnarlaga um byggðasamlög. Þar segir:

„Í samningi um byggðasamlag skulu m.a. vera ákvæði um:

 - 1. heiti byggðasamlags, eignarhluti einstakra sveitarfélaga í byggðasamlaginu, hvaða verkefnum það sinnir og valdheimildir,*
 - 2. kjör til stjórnar, fjölda stjórnarmanna, kjörtímabil og varafulltrúa,*
 - 3. ályktunarhæfi funda og annað sem máli skiptir í því sambandi,*
 - 4. umboð stjórnar til að skuldbinda aðildarsveitarfélög,*
 - 5. hvenær þörf er staðfestingar sveitarstjórna á ákvörðunum stjórnar,*
 - 6. heimildir til samninga við einkaaðila, sbr. 100. gr.,*
 - 7. heimildir til samninga við einstök aðildarsveitarfélög um að þau taki að sér afmarkaða þætti í þeirri starfsemi sem falin hefur verið byggðasamlagi,*

8. *úrgöngu úr byggðasamlagi, þar á meðal um uppgjör aðildarsveitarfélaga, ábyrgð á skuldbindingum og rétt til innlausnar á eignarhlutum.*“

Samþykkt héraðsskjalasafns skal auglýsa í B-deild Stjórnartíðinda eftir að staðfesting Þjóðskjalasafns liggur fyrir. Þá er kveðið á um að leita skuli eftir staðfestingu Þjóðskjalasafns í hvert skipti sem breytingar eru gerðar á samþykkt. Er það til að Þjóðskjalasafn geti rækt eftirlitshlutverk sitt með héraðsskjalasöfnum sem kveðið er á um í 12. gr. laga um opinber skjalasöfn. Þjóðskjalasafn mun gefa út leiðbeiningar um innihald samþykktar héraðsskjalasafns.

4. Í fjórða tölulið eru taldar upp kröfur sem gerðar eru til húsnæðis héraðsskjalasafns.
 - a. Héraðsskjalasafn skal hafa starfsleyfi frá heilbrigðiseftirliti. Í lögum og reglugerð um hollustuhætti þarf starfsleyfi fyrir starfsemi samkomuhúsa og samkvæmt starfsleyfisskilyrðum fyrir samkomuhús eru söfn skilgreind sem slík, og má reikna með að héraðsskjalasafn sé jafnframt skilgreint á þann hátt m.a. með vísan til skilyrðis um að skjalasafn bjóði upp á opinn lestrarsal. Sótt er um starfsleyfi til viðkomandi heilbrigðisnefndar (heilbrigðiseftirlit á hverju svæði). Heilbrigðisnefndir gefa út starfsleyfi skv. lögum og reglugerðum um hollustuhætti og sjá um eftirlit með að ákvæðum þeirra sé framfylgt. Þjóðskjalasafn áskilur sér rétt til að óska eftir afriti af starfsleyfi. Þetta ákvæði um starfsleyfi er sambærilegt og ákvæði í reglugerð 4A tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna.
 - b. Eldvarnaeftirlit skal gera reglulegar úttektir á húsnæði héraðsskjalasafns, en um eldvarnaeftirlit gilda lög nr. 75/2000 um brunavarnir og reglugerð nr. 198/1994 um eldvarnaeftirlit sveitarfélaga með atvinnuhúsnæði sem tekið hefur verið í notkun. Húsnæði héraðsskjalasafns telst til atvinnuhúsnæðis og í framangreindri reglugerð er atvinnuhúsnæði skilgreint sem „*húsnæði þar sem almennigur kemur saman, dvelst eða vistast og hverskonar atvinnustarfsemi fer fram.*“ Í grein 6.8 í reglugerð um eldvarnaeftirlit er kveðið á um að lista- og minjasöfn og álíka hús skuli „*skoða a.m.k. tvisvar sinnum á hverju ári. Sveitarstjórn geti ákveðið að einstök slík söfn megi skoða sjaldnar ef hún telur að lítil verðmæti séu í húfi.*“ Þjóðskjalasafn áskilur sér rétt til að óska eftir afriti af starfsleyfi. Þetta ákvæði um eldvarnaeftirlit er sambærilegt og ákvæði í reglugerð 4A tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna.
 - c. Um geymslur héraðsskjalasafns eru sett þau skilyrði að langtímavarðveisla skjala sé tryggð. Þá er sérstaklega tilgreint að rafræn skjöl sem afhent eru héraðsskjalasafni til varðveislu skuli vera í lokuðu rými sem sé aðgangsstýrt og ekki í tengslum við opið net. Það er gert til að tryggja varðveislu gagnanna og hindra að óviðkomandi komist í gögnin. Þjóðskjalasafn mun gefa út leiðbeiningar um skjalageymslur sem mun byggjast á alþjóðlega ISO-staðlinum 11799 – Information and documentation – Document storage requirements for archive and library materials. Ákvæði um að geymslur skuli tryggja langtímavarðveislu skjala er sambærilegt og ákvæði í reglugerð 4A tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna.

- d. Héraðsskjalasafn skal hafa opinn lestrarsal fyrir gesti með reglulegum auglýstum afgreiðslutíma og skal hann vera opinn a.m.k. þrjá daga í viku að lágmarki 10 klst. samtals. Í 2. tölul. 13. gr. laga um opinber skjalasöfn er m.a. kveðið á um að hlutverk opinberra skjalasafna sé að skapa þeim sem vilja nota safnið aðstöðu til þess. Er það helst gert með því að hafa sérstaka aðstöðu, lestrarsal, fyrir gesti. Gerð er krafa um lágmarksafgreiðslutíma slíks lestrarsalar og að hann sé auglýstur. Þannig eiga gestir að geta gengið að því vísu hvenær safnið er opið og hafa aðstöðu til að skoða skjöl úr safnkostinum.
 - e. Mikilvægt er að tryggja aðgengi að húsnæði safnsins sé í samræmi við lög og reglugerðir. Mannvirkjalög nr. 160/2010 kveða m.a. á um aðgengi fyrir alla. Héraðsskjalasafn skal eins og kostur er taka tillit til þarfa fólks með fötlun. Sambærilegt ákvæði er að finna í 6. tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna.
5. Í 5. tölulið eru talin upp skilyrði sem héraðsskjalasafn þarf að uppfylla vegna öryggismála. Sambærilegt ákvæði er í 4B. tölul. 4. gr. reglugerðar um viðurkenningu safna.
- a. Gerð er krafa um að héraðsskjalasafn hafi öryggiskerfi sem sé í lagi. Með því er átt við viðvörunarkerfi vegna bruna, innbrota og raka. Þessar kröfur eru settar fram til að tryggja varðveislu safnkosts. Þjóðskjalasafn áskilur sér rétt til að óska eftir upplýsingum um virkni öryggiskerfa í eftirlitsskyni.
 - b. Krafa er um að héraðsskjalasafn hafi eftirlit með ljósmagni, hitastigi og rakastigi í húsakynnum sínum og skrái reglulega niður mælingar um þessi atriði. Í leiðbeiningum Þjóðskjalasafns um skjalageymslur, sbr. 4c. tölul. 3. gr. þessarar reglugerðar, verða upplýsingar um æskilegt ljósmagn, hitastig og rakastig í skjalageymslum. Þjóðskjalasafn áskilur sér rétt til að óska eftir upplýsingum um mælingarnar í eftirlitsskyni.
 - c. Héraðsskjalasafn skal hafa virka neyðaráætlun fyrir starfsfólk, gesti og safnkost. Neyðaráætlun er áætlun um viðbrögð við aðsteðjandi vá. Hana þarf að uppfæra reglulega og halda þarf æfingar samkvæmt henni eftir þörfum. Í áætluninni eiga m.a. að koma fram upplýsingar um tengiliði, þjónustuaðila öryggiskerfa, lýsing á verkferlum og ábyrgð ef vá ber að höndum o.s.frv. Í *Handbók um varðveislu safnkosts* má finna upplýsingar um neyðaráætlunir vörslustofnana.¹ Þjóðskjalasafn áskilur sér rétt til að kalla eftir neyðaráætlun frá héraðsskjalasafni.
 - d. Mikilvægt öryggisatriði er að á lestrarsal héraðsskjalasafns sé ávallt starfsmaður sem gæti að öryggi og meðhöndlun skjala safnsins sem eru í notkun hjá gestum.
6. Afhendingarskrá er yfirlitsskrá yfir safnkost héraðsskjalasafns. Í hana skal skrá upplýsingar um leið og skjöl berast til varðveislu. Afhendingarskrá er oftast færð í rafrænt gagnakerfi en var áður handfærð í bækur, svokallaðar aðfangabækur. Í 9. gr.

¹ *Handbók um varðveislu safnkosts*, kafli 3 Forvarnir og viðbrögð við vá.
http://www.thjodminjasafn.is/media/rannsoknir/Kafli_3_04_2011.pdf.

- eldri reglugerðar um héraðsskjalasöfn er til að mynda kveðið á um að héraðsskjalasafn skuli halda aðfangabók. Gerð er krafa um hvaða upplýsingar skuli skrá í afhendingarskrá til að tryggja að upplýsingar um skjöl sem berast til varðveislu gefi gott yfirlit yfir safnkostinn.
7. Í 7. tölul. greinarinnar eru sett skilyrði um að frágangur og skráning pappírsskjala í héraðsskjalasafni skuli að lágmarki uppfylla reglur sem settar eru þar að lútandi á grundvelli laga. Núgildandi reglur eru reglur nr. 573/2015 um frágang, skráningu og afhendingu pappírsskjala afhendingarskyldra aðila.
 8. Til að tryggja varðveislu og aðgengi að rafrænum gögnum þarf héraðsskjalasafn að hafa yfir að ráða vél- og hugbúnaði sem uppfyllir þar að lútandi reglur sem settar eru á grundvelli laga. Rafræn gögn afhendingarskyldra aðila eru nú varðveitt samkvæmt reglum nr. 100/2014 um afhendingu á vörsluútgáfum gagna úr rafrænum gagnakerfum afhendingarskyldra aðila. Þar er kveðið á um hvernig skuli afhenda rafræn gögn til opinbers skjalasafns, hvernig uppbygging gagnanna og skráarsnið skulu vera í vörsluútgáfu sem er varðveislueintak hinna rafrænu gagna. Til að unnt sé að yfirfara að rafræn gögn í vörsluútgáfu uppfylli reglur og koma gögnunum á miðla til langtíma varðveislu þarf að vera til staðar vélbúnaður og hugbúnaður sem uppfyllir gildandi reglur á hverjum tíma.
 9. Í 9. gr. laga um opinber skjalasöfn er kveðið á um að héraðsskjalasafn skuli „*hafa eftirlit með skjalavörslu þeirra aðila sem eru afhendingarskyldir um skjöl sín og önnur gögn til þess, sbr. 4. tölul. 8. gr., 4. tölul. 13. gr. og 4. tölul. 1. mgr. 14. gr.*“ Í 9. tölul. er skerpt á þessu mikilvæga hlutverki hvers héraðsskjalasafns.
 10. Mikilvægt er að upplýsingar um starfsemi og safnkost héraðsskjalasafn sé aðgengilegur almenningi og gestum safnsins. Gerð er krafa um að skjalaskrár héraðsskjalasafns verði aðgengilegar almenningi t.d. á vef, eins og við á að teknu tilliti til persónuverndar-sjónarmiða. Tilgangurinn er að almenningur geti á auðveldan hátt nálgast upplýsingar um hvað héraðsskjalasafn varðveitir og hvernig sé hægt að nálgast safnkostinn.

Um 4. gr.

Umdæmi héraðsskjalasafns.

Í greininni er kveðið á um að héraðsskjalasafn sem fengið hafi leyfi til starfsemi sinnar starfi innan marka þess sveitarfélags eða þeirra sveitarfélaga sem reka safnið. Í útgefnu rekstrarleyfi, sem og í samþykkt héraðsskjalasafns, eiga að koma fram upplýsingar um umdæmi safnsins. Í 4. tölul. 8. gr. laga um opinber skjalasöfn segir m.a. að héraðsskjalasafn skuli starfa innan marka þess sveitarfélags eða þeirra sveitarfélaga sem reka héraðsskjalasafnið samkvæmt stofnskrá þess.

*Um 5. gr.**Héraðsskjalavörður.*

Forstöðumaður héraðsskjalasafns kallast héraðsskjalavörður. Hann er ráðinn til starfa af stjórn héraðsskjalasafns, sveitarstjórn eða byggðasamlagi eftir því sem við á. Sambærilegt ákvæði er í 9. gr. eldri reglugerðar um héraðsskjalasöfn. Í greininni er jafnframt ákvæði um að héraðsskjalavörður skuli hafa háskólamenntun og staðgóða þekkingu á starfssviði safnsins, en það er sama krafa og gerð er til þess er gegnir stöðu þjóðskjalavarðar skv. 1. mgr. 6. gr. laga um opinber skjalasöfn. Þykir eðlilegt að sambærileg krafa sé um menntun héraðsskjalavarðar og þjóðskjalavarðar þar sem verkefni opinberra skjalasafna er að mestu leyti þau sömu.

*Um 6. gr.**Afturköllun rekstrarleyfis.*

Í greininni er fjallað um afturköllun rekstrarleyfis héraðsskjalasafns og er orðalag hennar samhljóða 2. mgr. 10. gr. laga um opinber skjalasöfn. Sambærilegt ákvæði er í 12. gr. eldri reglugerðar um héraðsskjalasöfn.

*Um 7. gr.**Styrkur*

Í 1. mgr. 9. gr. laga um opinber skjalasöfn er kveðið á um að héraðsskjalasöfn skuli njóta styrks úr ríkissjóði samkvæmt ákvörðun ráðherra. Sambærilegt ákvæði er í 13. gr. eldri reglugerðar um héraðsskjalasöfn. Styrkir úr ríkissjóði til héraðsskjalasafna hafa frá 2016 verið annars vegar rekstrarstyrkur og hins vegar verkefnastyrkir til skönnunar og miðlunar heimilda.

Ákvarðanir um slíka styrki eru ekki lengur teknar af Alþingi í fjárlögum. Samkvæmt lögum um opinber fjárlög, nr. 123/2015, er það hlutverk hvers ráðherra að gera tillögu um skiptingu fjárheimilda til málaflokka, sbr. 21. gr. og síðan skiptingu fjárheimilda í fjárveitingar sbr. 28. gr. laganna. Við ákvörðun um styrki þarf ráðherra málaflokksins einnig að sjá til þess að styrkveitingar séu ákveðnar í samræmi við ákvæði 42. gr. laga um opinber fjármál.

*Um 8. gr.**Hlutverk héraðsskjalasafns*

Í greininni er ákvæði um hlutverk héraðsskjalasafns, sbr. 13. gr. laga um opinber skjalasöfn þar sem kveðið er á um hlutverk þeirra.

Í 2. mgr. greinarinnar er vísað að öðru leyti til laga um opinber skjalasöfn um hlutverk héraðsskjalasafns.

*Um 9. gr.
Gildistaka*

Reglugerðin er sett á grundvelli 3. mgr. 11. gr. laga um opinber skjalasöfn. Stefnt er að því að þær taki gildi í lok árs 2017. Við gildistöku þessarar reglugerðar fellur eldri reglugerð um héraðsskjalasöfn frá 1994 úr gildi.

Í lögum um opinber skjalasöfn er bráðabirgðaákvæði þar sem segir:

„Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. 10. gr. er sveitarfélögum og byggðasamlögum sem reka héraðsskjalasafn við gildistöku laga þessara heimilt að reka slíkt safn án þess að hafa fengið útgefið rekstrarleyfi í þrjú ár frá því að reglugerð ráðherra um leyfi til reksturs héraðsskjalasafns tekur gildi.

Þrátt fyrir ákvæði 2. og 3. mgr. 10. gr. er sveitarfélögum og byggðasamlögum ekki skylt að flytja safngögn til Þjóðskjalasafns eða afhenda þau því fyrr en þremur árum eftir gildistöku reglugerðar ráðherra um leyfi til reksturs héraðsskjalasafns.“

Sveitarfélögum og byggðasamlögum er því heimilt að reka héraðsskjalasafn, sem þegar er í rekstri við gildistöku reglugerðarinnar, í allt að þrjú ár án þess að hafa fengið útgefið rekstrarleyfi. Að þeim tíma loknum verður héraðsskjalasafn að hafa fengið leyfi til áframhaldandi reksturs á grundvelli laga og reglugerðar, enda ljóst með slíkri leyfisveitingu að viðkomandi héraðsskjalasafn hefur uppfyllt skilyrði reglugerðarinnar.

Þá er í 3. mgr. kveðið á um að héraðsskjalasafn sem stofnað verður til eftir gildistöku reglugerðarinnar skal uppfylla rekstrarskilyrði að fullu.